

FRÅGOR OCH SVAR
OM GÅRDSFÖRSÄLJNING

Frågor och svar om gårdsförsäljning

1. Kan vi införa gårdsförsäljning i Sverige?

Nej, vi kan inte favorisera svenska alkohol-tillverkare genom att ge dem rätt att bedriva gårdsförsäljning om vi inte också ger andra europeiska tillverkare samma möjlighet. Det var en förutsättning när EU-domstolen prövade och godkände Systembolagets monopol 1997. Vi måste alltså välja om vi vill behålla den svenska modellen, där vi utesluter privata vinstintressen i detaljhandel med alkoholdrycker, eller om vi ska släppa in marknadskrafterna. Det skulle leda till ökad konsumtion, ökade alkoholskador och ökade samhällskostnader.

2. Vi borde väl kunna prova gårdsförsäljning på försök i ett begränsat område?

Den svenska alkoholpolitiken bygger på att det inte ska finnas ekonomiska intressen i detaljhandelsledet som kan bidra till ökad försäljning. Att tillåta en försöksverksamhet med gårdsförsäljning vore ett avsteg från den principen som skulle kunna medföra att legitimiteten för detaljhandelsmonopolet riskeras.

Justitiekanslern har påpekat att det inte går att ta bort gårdsförsäljningen efter en framtida prövning. Om EU-domstolen bedömer att detaljhandelsmonopolet inte längre uppfyller EU-villkoren kan vi inte obehindrat återgå till den tidigare regleringen. Det går alltså inte att backa bandet.

3. Är gårdsförsäljning tillåtet i Finland?

Varken i Finland eller i Norge är gårdsförsäljning av vanligt vin, starköl och sprit tillåtet. I Finland tillåts en begränsad gårdsförsäljning av bär- och fruktviner. Det undantaget gäller endast när råvaran har vuxit norr om den 60:e breddgraden, vilket motsvarar norr om Uppsala. De anses inte konkurrera med produkter från andra medlemsstater. Men denna fråga har inte prövats av EU-domstolen.

När den finska regeringen var inne på att även tillåta tillverkare av likörer, gjorda på motsvarande råvaror, att sälja direkt till konsument sade EU-kommissionen nej. Detta ansågs strida mot

EU-rätten eftersom de skulle konkurrera med produkter tillverkade i andra medlemsländer. Därför avstod den finska regeringen från att gå vidare med förslaget.

4. Men det finns ju förslag om utvidgad gårdsförsäljning i Finland?

Den finska riksdagen behandlar nu en proposition som innebär att gårdsförsäljning av öl skulle införas samt att öl, cider och färdigblandade longdrinks med en högre alkoholhalt än i dag skulle få säljas i dagligvaruhandeln. Men något beslut är inte fattat. Detta har inte prövats EU-rättsligt och det bör noteras att den finska propositionen utförligt beskriver de ökade samhällsproblem som de föreslagna förändringarna skulle leda till.

5. Kan svenska dryckesproducenter sälja sina egna produkter genom att bli ombud för Systembolaget?

Om svenska producenter fick bli ombud för Systembolaget så skulle de ha sina egna varor i lager, det skulle gynna producentens egna varor och missgynna andra tillverkares produkter. Att utse de svenska producenterna till ombud för Systembolaget – men inte erbjuda utländska producenter samma möjlighet – skulle därmed strida mot EU-reglerna.

6. Har frågan om gårdsförsäljning utretts?

Två statliga utredningar har undersökt frågan om gårdsförsäljning i Sverige. Båda utredningarna kom fram till att det skulle strida mot EU-rätten att låta enbart svenska tillverkare bedriva detaljhandel med alkohol. Den senaste utredningen, som tillsattes av Alliansregeringen, konstaterade att det enda sättet att tillåta gårdsförsäljning är att ge även alla utländska europeiska alkoholtillverkare rätt att öppna alkoholbutiker varsomhelst i Sverige. Det skulle i praktiken innebära att detaljhandelsmonopolet avskaffades. Därför genomfördes inte förslaget.

7. Vad har EU-kommissionen sagt i frågan?

Det påstås ibland att kommissionären Neelie Kroes 2009 i ett svar på en skriftlig fråga skulle ha svarat att det är möjligt att kombinera alkoholmonopol med gårdsförsäljning. Det stämmer inte. I svaret konstateras att gårdsförsäljning skulle utgöra ett undantag från den ensamrätt som Systembolaget har. Ett sådant undantag skulle, enligt svaret, kunna vara tillåtet om ingen diskriminering mot utländska aktörer sker. Men gårdsförsäljning skulle innebära att svenska producenter fick sälja egenproducerade alkoholdrycker direkt till konsument, medan utländska aktörer inte skulle ha den möjligheten. Det är inte svårt att se att detta innebär en diskriminering av utländska aktörer på ett sätt som inte överensstämmer med EU-rätten.

8. Vad blir konsekvenserna om Sverige ändå inför gårdsförsäljning?

Sverige riskerar att fällas i EU-domstolen för att sedan tvingas avveckla Systembolaget, den del av vår restriktiva, solidariska alkoholpolitik som bygger på en begränsad tillgänglighet och uteslutande av privata vinstintressen vid försäljning.

9. Vad skulle hända om Systembolaget avskaffades?

En aktuell rapport från en internationell forskargrupp har kommit fram till att ett avskaffande av alkoholmonopolet skulle leda till en betydande ökning av alkoholkonsumtionen i Sverige, av alkoholrelaterade skador, samt ökade ekonomiska kostnader. Det handlar om 29 000 fler fall av misshandel per år, 8 000 fler fall av rattfylleri och ytterligare 1 400 alkoholrelaterade dödsfall. Förklaringen är att en privatisering i regel leder till en minskning av det lägsta priset på alkohol, en ökning av antalet butiker som säljer alkohol, samt till en ökad marknadsföring och exponering. Det blir också en mer aktiv försäljning i butikerna.

En stor majoritet av svenska folket stöder Systembolagets ensamrätt för detaljhandel med alkohol. Flera undersökningar visar att Systembolaget har mycket högt förtroende bland svenskarna.

10. Hur ser villkoren ut för de lokala producenterna i Sverige?

Små och stora leverantörer får hos Systembolaget redan i dag samma service och samma pris-påslag. Det beror på att det med Systembolagets likabehandling inte finns någon fördel med att vara en stor producent. De lokala produkterna säljs i dagsläget i genomsnitt i fem butiker inom 15 mil runt tillverkningsstället. Produkterna kan också beställas till alla butiker och ombud.

11. Hur omfattande är den småskaliga produktionen i Sverige?

Detta är en bransch som har vuxit de senaste åren och som genom Systembolaget har möjlighet att nå kunder i hela Sverige. På Systembolaget säljs, i det lokala och småskaliga sortimentet, vin från 26 gårdar, öl från 246 bryggerier, sprit från 60 destillerier och övriga produkter såsom mjöd och fruktvin från 54 producenter.

12. Är gårdsförsäljning viktig för den svenska landsbygden?

Det man kan konstatera är att Systembolaget har som policy att ha butik i varje kommun och ett likvärdigt sortiment i hela landet. Om Systembolaget avvecklades skulle bolagets 470 ombud på landsbygden (ofta lanthandlare) förlora ombudsverksamheten. Det skulle dessutom sannolikt bli betydligt dyrare och krångligare för kunder i småstäder och på landsbygden att köpa kvalitetsprodukter i högre prislagen, som inte kan förväntas finnas i dagligvaruhandeln. Systembolagets distributionsnät är viktigast för de lokala producenterna. Om Systembolaget försvinner så blir det en allvarlig försämring av de lokala producenternas möjligheter att sälja sina produkter till konsument i hela landet.

I en enkät genomförd av LRF bedömde de svenska gårdstillverkarna att försäljningen, även efter en genomförd gårdsförsäljning, skulle vara flera gånger större genom Systembolaget än den eventuella försäljningen till besökarna på gårdarna. Det ligger alltså inte i de lokala tillverkarnas intresse att Systembolaget avvecklas.

www.alkoholpolitisktforum.se